

**Пятничук Т.В.**

начальник відділу наукового  
та навчально-методичного забезпечення  
змісту професійної освіти  
ДНУ «ІМЗО» МОН України

## **Експеримент**

### **з упровадження елементів дуальної системи підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах України**

У статті проаналізовано підсумки першого етапу експерименту з упровадження елементів дуальної системи навчання у професійно-технічних навчальних закладах України.

Ключові слова: професійна освіта, дуальна система, дослідно-експериментальна робота, творчі групи, навчальні плани та програми.

**Пятничук Т.В. Эксперимент по внедрению элементов дуальной системы подготовки квалифицированных рабочих в профессионально-технических учебных заведениях Украины.**

В статье проанализированы результаты первого этапа эксперимента по внедрению элементов дуальной системы обучения в профессионально-технических учебных заведениях Украины.

Ключевые слова: профессиональное образование, дуальная система, опытно-экспериментальная работа, творческие группы, учебные планы и программы.

**Pyatnichuk T.V. About motion of experiment on introduction of elements of the dual system of preparation of skilled workers in vocational educational establishments of Ukraine.**

The article analyzes the results of the first stage of the experiment on the introduction of elements of dual education system in vocational educational institutions of Ukraine.

Keywords: vocational education, dual system, experimental work, creative team, curriculum and programs.

Сьогодні досвід країн з розвинутою ринковою економікою свідчить про пряму залежність темпів розвитку та удосконалення виробництва, його конкурентоспроможність на світовому ринку від рівня професійної підготовки кадрів. Динамічний процес суспільного розвитку тісно пов'язаний із швидкими змінами кількісних параметрів національних систем освіти, зокрема, виникненням нових концептуальних підходів до організації, змісту та методів навчання, концептуальних розробок професійної освіти. У кожній країні ЄС склалася своя система професійного навчання та її державного регулювання. Дуальна система професійного навчання у Німеччині є особливою в порівнянні з іншими країнами: близько половини молодих людей після школи опановують у її рамках одну з 350 професій, офіційно визначених державою. Професійне навчання фінансують підприємства, що виплачують учням грошову винагороду, і держава, яка бере на себе витрати по навчанню у професійній школі. Нині професійним навчанням молодих людей займаються близько 500 тис. підприємств, система держслужби і представники вільних професій. Більше 80% учнівських місць надають малі і середні фірми. Завдяки наявності дуальної системи частка молодих людей, що не мають професії або учнівського місця, в Німеччині порівняно невелика: всього 4,2 % молоді 15 до 19 років. Таке поєднання теорії і практики гарантує високу кваліфікацію ремісників і робітників.

В Україні зроблено перші кроки з упровадження елементів дуальної системи підготовки кваліфікованих робітників: у квітні 2015 року у навчальних закладах професійно-технічної освіти України розпочався експеримент. Наказом Міністерства освіти і науки України від 16.03.2015р. № 298 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи за темою «Професійна підготовка кваліфікованих робітників з використанням елементів дуальної системи навчання» на базі закладів професійно-технічної

освіти» затверджена заявка на проведення дослідно-експериментальної роботи за цією темою та програма дослідно-експериментальної роботи на 2015-2018 роки, надано статус експериментального закладу всеукраїнського рівня: навчально-методичному кабінету професійно-технічної освіти у м. Києві; навчально-методичному центру професійно-технічної освіти у Львівській області; науково-методичному центру професійно-технічної освіти у Запорізькій області; вищому професійному училищу № 33 м. Києва; Львівському вищому професійному художньому училищу; державному навчальному закладу «Запорізьке машинобудівне вище професійне училище».

Упродовж другого кварталу 2015 року у межах експерименту у навчально-методичних центрах (кабінетах) підготовлено та затверджено:

- накази (про проведення і сприяння експерименту) Департаментів освіти і науки ОДА (Львівська, Запорізька області та м. Київ);

- накази НМЦ та ПТНЗ щодо проведення експерименту (із зазначенням членів творчих груп по розробленню експериментальних робочих планів та програм).

У навчальних закладах:

- проведено навчально (науково)-методичні, педагогічні ради за темою «Основні завдання дослідно-експериментальної роботи» у експериментальних закладах;

- підготовлено аналітичні матеріали по зарубіжному досвіду підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за дуальною системою навчання;

- визначено професії, за якими проводитиметься експеримент з упровадження елементів дуальної системи навчання;

- визначено підприємства та соціальні партнери для здійснення експериментальної роботи;

– укладено тристоронні (НМЦ, ПТНЗ, РД) договори (угоди) про наміри проведення професійної підготовки учнів на підприємствах з впровадженням елементів дуальної системи навчання;

– проведено профорієнтаційну роботу та комплектування експериментальних навчальних груп з обраних професій;

– проведено тренінги з педагогічними працівниками з питань використання елементів дуальної системи навчання у навчально-виробничому процесі;

– організовано стажування на виробництві викладачів та майстрів виробничого навчання;

– проведено круглі столи за темою: «Використання елементів дуальної системи навчання у навчально-виробничому процесі ПТНЗ»;

– створено творчі групи з розроблення експериментальних робочих планів та програм;

– розроблено експериментальні: графік навчального процесу; робочий навчальний план; робочі навчальні плани та програми по теоретичних предметах; програми виробничого навчання й практики; форми контролю;

– узгоджено підготовку робочих місць учнів на підприємства.

Цікавим є результат роботи ВПУ №33 м. Києва, в якому для участі в експерименті обрано групу з професії 5122 «Кухар 4-го розряду». Творчою групою введено елементи дуальної системи навчання: розроблено (змінено) робочі навчальні програми з теоретичних предметів: «Технологія приготування їжі», яка передбачає значне зменшення кількості годин на її вивчення – з 312 до 166, «Устаткування ПМХ» – з 110 до 59 год., «Інформаційні технології» – з 27 до 21 год., «Гігієна та санітарія виробництва» – з 42 до 27 год., «Облік, калькуляція і звітність» – з 27 до 18 год. тощо. Водночас значно збільшено кількість годин на виробниче навчання і виробничу практику – з 1212 до 1532.

У графіку навчального процесу передбачене потижневе чергування теоретичного навчання і виробничої практики та проведення поетапної

атестації по 3-му та 4-му робочих розрядах. На навчання з 1-го вересня до експериментальної групи зараховано 29 учнів, які ознайомлені з метою та завданнями експерименту.

Уже у жовті укладено угоди на проходження ними виробничої практики на підприємствах: ТОВ ПХ Груп, ПП «Кафе Роксолана» тощо. У подальшому передбачається робота по посиленню ролі роботодавців у підготовці кухарів: участь у формуванні змісту професійної підготовки, удосконаленні графіку навчального процесу, системи оцінювання навчальних досягнень учнів.

Метою ДНЗ «Львівське вище професійне художнє училище» у рамках експерименту стала підготовка фахівця високої кваліфікації, який відповідатиме сучасним вимогам до професії «Реставратор декоративно-художніх фарбувань, маляр» з освоєнням європейських технологій, матеріалів та інструментів. З 2008 року в училищі реалізується німецько-український проект з модернізації професій «Реставратор виробів з дерева, столяр» та «Реставратор декоративно-художніх фарбувань, маляр» та їх гармонізації зі стандартами західноєвропейського рівня. У проекті беруть участь фонд ім. Ебергарда Шьока, фонд Г. Рогуша, за сприяння яких проведено реконструкцію майстерень виробничого навчання, кабінетів теоретичного навчання, виготовлено демонстраційні стенди, розроблено навчально-методичне забезпечення.

Беручи участь у проекті за темою «Професійна підготовка кваліфікованих робітників з використанням елементів дуальної системи навчання» на базі закладів професійно-технічної освіти», творча група училища розробила графік навчального процесу, експериментальний робочий навчальний план, наближені до умов дуальної системи, педагоги професійного навчання пройшли стажування у Професійному малярному центрі (м. Дюссельдорф, Німеччина).

Навчання передбачається упродовж 2-х років, з них 23 тижні – теоретичне навчання у навчальному закладі, 55 – виробниче навчання і

практика на підприємствах. У межах експерименту до базового та основного курсів додатково внесено теоретичні предмети «Основи кольорознавства», «Основи формотворення», «Основи архітектури», удосконалено програму предмету «Технологія малярних робіт».

На навчання по професії «реставратор декоративно-художніх фарбувань, маляр» з вересня 2015 р. прийнято 27 учнів експериментальної групи. Училище уклало угоди з ПП «Архітектурна майстерня «РЕНЕСАНС», ПАТ «Львів-Реставрація», ПП «Пальметабуд», ПАТ «Карпаткурортбуд» на проходження учнями виробничої практики та працевлаштування майбутніх випускників училища.

У ДНЗ «ЗАПОРІЗЬКЕ МВПУ» для проведення дослідно-експериментальної роботи за професією «Токар» створено динамічну творчу групу. Нею розроблено експериментальний робочий навчальний план з підготовки кваліфікованих робітників на базі повної загальної середньої освіти за професією «Токар» 2,3,4,5 розряду, за основу взято стандарт ДСПТО 8211.DO.28.52-2014 з професії «Токар», викладачами та майстрами виробничого навчання проведено аналіз типових навчальних програм з урахуванням побажань підприємства-замовника робітничих кадрів АТ «МОТОР СІЧ».

Упровадження елементів дуальної системи у ДНЗ «ЗАПОРІЗЬКЕ МВПУ» відбувається за схемою: вивчення теоретичного циклу та формування первинних навичок з професії відбувається в навчальних кабінетах і майстернях училищі, а формування складних та комплексних навичок – на конкретних робочих місцях у виробничих цехах АТ «МОТОР СІЧ».

Враховуючи побажання роботодавця, у навчальному плані об'єднано підготовку кваліфікованих робітників за професією «Токар» II та III розрядів, оскільки на підприємстві незначна кількість робіт II розряду. Загальний обсяг професійно-теоретичної підготовки зменшився на 37 годин за рахунок предметів «Спецтехнологія», «Охорона праці» та «Електротехніка з

основами промислової електроніки», але збільшилася кількість годин на вивчення предметів «Матеріали та технологія машинобудування», «Допуски та технічні вимірювання», «Читання креслення». Предмет «Матеріалознавство» було замінено на «Матеріали та технологія машинобудування», тому що він розкриває теми детальніше. Збільшення годин на вивчення предметів зумовлено доповненням їх новими темами, зменшення обумовлене усуненням дублювання у навчальних планах II, III, IV і V розрядів.

Збільшення годин виробничого навчання на 102 год. в умовах навчального закладу (за побажанням роботодавця) відбулося з метою покращення формування первинних вмінь і навичок, оволодіння технікою виконання більшої кількості технологічних операцій. Виробниче навчання розділено на навчання в майстернях та на підприємстві. В майстернях училища учнями опановуються всі теми, передбачені стандартом з підготовки токаря II і III розряду. Після виробничого навчання на підприємстві учні виходять на виробничу практику, а потім упродовж тижня на теоретичному навчанні у них є можливість покращити свої показники успішності зі спеціальних дисциплін, враховуючи набуті під час практики знання.

Аналогічно побудовано експериментальний навчальний план з підготовки кваліфікованого робітника за професією «Токар» IV та V розряду.

У межах експерименту між навчальним закладом та підприємствами: АТ «МОТОР СІЧ», КП НВК «Іскра» укладено договори «Про надання освітніх послуг у сфері професійно-технічної освіти між професійно-технічним навчальним закладом і замовниками робітничих кадрів» від 03.10.2013 р. № 68 (мтц), які діють до 31.12.2018 року. Упродовж навчання учні проходять виробничу практику у цехах цих підприємств, за кожним з них закріплене робоче місце та досвідчений наставник. Вони забезпечуються спецодягом, засобами захисту, медичним обслуговуванням, користуються соціальною сферою підприємств, отримують заробітну платню. Після

закінчення навчання підприємство гарантує їх працевлаштування саме у тих робочих колективах, де учні проходили практику; укладає договори з обумовленням обов'язків сторін та оплати праці.

Керівництво АТ «МОТОР СІЧ» постійно дбає про те, щоб випускники навчального закладу були зацікавлені працювати на підприємстві (наказ по підприємству від 15.11.2007р. за № 2497/к та затверджене положення «Про умови оплати праці молодих спеціалістів, кваліфікованих робітників», передбачають, що оплата праці молодих спеціалістів проводиться згідно зі Статутом АТ «МОТОР СІЧ», колективним договором підприємства та КЗпП України, «... з доплатою у розмірі 50% до основної заробітної платні, яка складається на підприємстві по даній професії за попередній місяць, при умові виконання змінного завдання. Доплата виплачується випускникам ПТУ упродовж 2-х років за відпрацьований час...»).

Представники підприємств є головами комісій з державних кваліфікаційних атестацій у навчальному закладі.

У жовтні 2015 року на базі Вищого професійного училища №33 м. Києва відбулося засідання координаційної групи з проведення дослідно-експериментальної роботи за темою «Професійна підготовка кваліфікованих робітників з використанням елементів дуальної системи навчання». У роботі групи взяли участь представники Департаменту професійно-технічної освіти Міністерства освіти і науки України, Регіонального Представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні та Білорусі, Федерації роботодавців України, Федерації металургів України, Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, Навчально-методичних кабінетів професійно-технічної освіти м.м. Києва, Львова, Запоріжжя, Навчально-методичного центру професійно-технічної освіти Закарпатської області, роботодавці, учасників експерименту.

На засіданні розглядалися питання:

1. Удосконалення професійних умінь молодих робітників шляхом упровадження дуальної системи навчання як частини стратегії, спрямованої на зростання економіки та конкурентоспроможності виробництва.

2. Правове забезпечення реформи освіти в Україні. Визначення у проекті Закону України «Про професійну освіту» дуальної форми професійної освіти, як поєднання навчання осіб у закладах професійної освіти з навчанням на робочих місцях підприємств.

3. Удосконалення механізму співпраці професійно-технічних навчальних закладів та підприємств – соціальних партнерів по впровадженню елементів дуальної системи навчання.

4. Результати першого етапу експерименту у регіонах навчальних закладів країни (м. Київ, Запорізька та Львівська області).

Розглянуто хід виконання Дорожньої карти програми дослідно-експериментальної роботи на 2015 рік.

Учасники зібрання проаналізували стан упровадження дуальної системи у навчально-виробничий процес ПТНЗ, обговорили проблеми, які виникають у його ході та намітили кроки для подальшої співпраці. Попереду найскладніший етап експериментальної роботи – проведення виробничого навчання та виробничої практики в умовах виробництва, забезпечення незалежного оцінювання якості професійної підготовки під час поетапної підсумкової та державної кваліфікаційної атестацій, урахування зауважень роботодавців щодо змісту та структури оновлених навчальних планів і програм, організації навчально-виробничого процесу.